

p.f.n. Sh. U. Sultonov
katta o'qituvchi B. M. Salaydinov
o'qituvchi S. Bohodirov
o'qituvchi D. Hakimov

KICHIK FUTBOL

Qarshi – 2016

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM
VAZIRLIGI**

QARSHI DAVLAT UNIVERSITETI

KICHIK FUTBOL

Uslubiy qo‘llanma jismoniy madaniyat fakulteti talabalari, o‘qituvchilar va shu sohaga dahldor uslubchilar uchun muljallangan

“Qarshi davlat universiteti kichik bosmaxonasi”
2016 yil

Kichik futbol sport turi jismoniy madaniyat fakultetning 2 bosqich talabalari bilan tanlov fani sifatida o'rganilib kelinadi. Bugungi kunda ushbu sport turiga bo'lgan qiziqish yoshlar o'rtasida juda katta. Oliy o'quv yurtlarida, kasb – hunar kollejlarda, umumiy o'rta ta'lim maktablaridagi yoshlar o'rtasida yilning turli fasllarida, turli darajadagi musoboqalar o'tkazilib kelinmoqda.

Jismoniy madaniyat fakultetining talabalari Kichik futbol o'yini qoidalaridan uslubiy qo'llanma sifatida muntazam foydalanib kasb - hunar kollejlarda, umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchilar bilan kunning ikkinchi yarmida tugaraklar tashkil qilishlari va musoboqalar o'tkazishlari mumkin.

Kichik futbol mashg'ulotlari, musoboqalari uncha katta mablag' talab qilmaydi, shuningdek ushbu sport o'yini tekis bo'lgan ochiq maydonlarda hovfsizlik qoidalariga rioya qilingan holda tashkil qilinadi va o'tkaziladi.

Mazkur uslubiy qo'llanma kichik futbol o'yini qoidalarini o'z ichiga olgan bo'lib, ushbu qoidalar orqali ta'lim muassasalarida mashg'ulotlarni tashkil qilish va o'tkazish mumkin.

Ushbu uslubiy qo'llanma jismoniy madaniyat fakulteti talabalari, o'qituvchilar va shu sohaga dahldor uslubchilar uchun muljallangan.

Tuzuvchilar: p.f.n. Sh. U. Sultonov
katta o'qituvchi B. M. Salaydinov
o'qituvchi S. Bohodirov
o'qituvchi D. Hakimov

Taqrizchilar: Jismoniy madaniyat fakulteti dekani F.
R.Eshpulatov
dotsent I. R. Vardiashvili

Ma'sul muharrir: SH. Nuriddinov Filologiya fakulteti dekani

Ushbu uslubiy qo'llanma Qarshi davlat universitetining o'quv - uslubiy kengashining 2016 yil may oyidagi bayonnomasi bilan nashr etishga tavsiya etilgan.

Kichik futbol

Kichik - futbol sport turi bugungi kunga kelib butun dunyo bo'ylab keng rivojlanib bormoqda. Bu o'yin hammabop o'yin bo'lib uni tashkil qilib o'tkazish shug'ullanuvchilardan katta shart - sharoit taqozo etmaydi. Bu o'yinni oddiy sport maydonlarida, sport zallarida ham, shuningdik qishloq sharoitida keng maydonlarda ham tashkil qilish va o'tkazish mumkin. O'z nabatida kichik - futbol o'yini zamonaviy futbol o'yini kabi katta kuch talab qilmaydigan, kuchli to'qnashuvlarga ega bo'lmagan o'yin hisoblanadi. Shundayin, o'z navbatida bu sport turi yetarli darajada qiziqarli va jozibali bo'lib, o'yinchilardan yuqori texnik mahoratni, jangovarlik sifatlarini, doimiy tig'iz vaqtlarda zudlik bilan kerakli va to'g'ri bo'lgan qarorni qabul qilishni talab qiladi.

Bizga ma'lum bo'lgan Kichik – futbol sport turi birinchi bor dastlab Braziliyada 1920 yillarda o'ynala boshlangan.

1958 yili Shvetsiyada bo'lib o'tadigan futbol bo'yicha jahon chempionati moboynida Avstriya terma jamoasi rahbarlaridan biri Yozef Argauer Braziliya terma jamoasini yopiq sport zalida kichik – futbol bilan mashq qilayotganining guvohi bo'lgan. Bu o'yin Avstriyaliklarga o'ta yoqib qolgan va ularda katta qiziqish o'yg'otgan. Tez orada mamlakatda o'zlarining bir qator kichik - futbol uchrashuvlarini o'tkazganlar. Shundan so'ng bu yangi sport turi yevropaning bir qator mamlakatida jumladan Gollandiya, Ispaniya, Italiyada ham keng tarqaldi.

1968 – 1969 yillarda Gollandiyada birinchi bor mamlakatda kichik – futbol chempionati birinchiligi bo'lib o'tdi. Chempionatda “Sharaga 66” jamoasi g'alaba qozondi.

1970 yil o'rtalariga kelib zalda o'ynaladigan kichik - futbol yangi sport turi sifatida rivojlana boshladi.

1974 yilning 19 iyulida birinchi bor Italiya – Livan terma jamoalari o'rtasida uchrashuv bo'lib o'tdi. Bu uchrashuvda Italiya termasi 9:2 hisobida g'alaba qozondi.

FIFA sportning bu turini rivojlantirish borasida ko'plab ishlarni amalga oshirmoqda va qat'iy tartibga solmoqda. Kichik futbol sport turidan vaqti - vaqti

bilan xalqaro turnirlarni tashkil qilinishi, yangi - yangi jamoalarni vujudga kelishi xalqaro futbol federatsiyasi (FIFA) ni befarq qoldirmadi. O'z navbatida kichik futbol sport o'yinini tartibga solish chora tadbirlari ko'rildi.

FIFA ning jadal say' harakati va tashabbusi bilan "Besh - besh" kichik futbol bo'yicha uchta turnir tajriba sifatida Vengriya, Ispaniya va Braziliya mamlakatlarida tashkil qilindi va o'tkazildi.

Vengriya poytaxti Budapeshtda 1986 yil birinchi bor prototip – turnir sifatida kichik – futboldan jahon chempionati o'tkazildi. 8 ta jamoa ishtirok etgan bu jahon chempionati finalida Vengriya terma jamoasi Niderlandiya terma jamoasi ustidan g'alaba qozondi. Natija shuni ko'rsatdiki, terma jamoalar ishtirokidagi o'yinlar juda ham qiziqarli o'tdi.

KICHIK FUTBOL QOIDALARI

Musoboqalarni o'tkazish uchun FIFA tomonidan ishlab chiqilgan va joriy qilingan bir qator o'yin qoidalari sinovdan muvaffaqiyatli o'tdi va endi uni amaliyotga tadbiiq etish mumkin bo'ldi. Bu qoidalardan kelgusida amaliyotda keng foydalanilmoqda.

Aynan ushbu o'yin qoidalariga asosan 1989 yili Gollandiyada birinchi bor kichik futbol bo'yicha jahon chempionati o'tkazildi. Bunda Braziliya terma jamoasi g'alaba qozondi. Mazmuni jihatidan kichik futbol o'yin qoidalari zamonaviy futbol o'yini qoidalarini qisman takrorlasa ham ushbu sport turining mavjud ayrim xususiyatlari uni yangicha tus olishiga olib keldi.

FIFA tarkibiga kiruvchi dunyodagi barcha milliy assosatsiyalar FIFA tomonidan tasdiqlangan o'yin qoidalari bilan musoboqalarini o'tkazishlari talab qilinadi.

Tajriba – sinov sifatida 2009 – 2010 yilgi Rossiya chempionatida FIFA bilan kelishilgan xolda uchrashuvlar davomiyligi 2 taym, sof 25 daqiqadan o'tkazildi.

Kichik futbol o'yini uchun to'p, katta futboldagi to'pga nisbatan kichik o'lchamda qabul qilingan. Shuningdik ushbu to'pning o'ziga xos hususiyatlari shundan iboratki u, katta futbol to'piga nisbatan sakrovchanlik qobiliyatiga ega emas. Kichik - futbol o'yinidagi taktik harakatlar katta futboldagidan tubdan farq qiladi. O'yin uchun maydonning kichikligi, o'yinchilar sonining kamligi, o'yinda to'qnashuvlar qisman uchrashi, podkat kabi usullarni ta'qiqlanganligi o'yin taktikasini yopiq inshootlarda o'tkaziladigan basketbol, gandbol o'yinlaridagi kabi bo'lishini belgilaydi. Ko'p xollarda jamoa o'yinchilari "birga – bir" o'ynaydi, ya'ni har bir maydon o'yinchisi raqib jamoa o'yinchisining harakatlarini nazorat qiladi. Shuningdek maydonda o'yinchilarni son jihatdan kamchiligi, ulardan hujumda ishtirok etish bilan birga, darhol himoyaga qaytishlarini ham talab etadi. Eng so'nggi faktorlardan biri futbolchi sifatida faoliyat ko'rsatayotgan har qanday sportchi ham kichik – futbol o'yini ko'nikmasiga ega bo'lavermaydi. Aniqrog'i hujumchi himoyaga qaytmaydi, raqiblar son jihatdan ortiq ustunlik bilan hujum uyushtiradi, yana bir holat himoyachilar doimo hujumga qatnashishga

ulguravermaydilar. Shunga qaramay farazlarimizga qarshi dalillar ham uchrab turadi. Masalan Leningradning “Zenit” jamoasida to‘p surgan Aleksiy Stepanov futbol bo‘yicha sobiq ittifoq chempioni bo‘lishi bilan birga Rossiyaning “Dina” jamoasi tarkibida MDH davlatlari chempioni bo‘lgan.

Butun dunyodagi kabi Osiyo mamlakatlarida ham kichik futbol o‘yiniga bo‘lgan qiziqish keyingi yillarda millionlab kishilar orasida keskin suratda ortib bormoqda.

Mamlakatimiz o‘z mustaqilligiga erishgach kichik futboldan yangi – yangi jamoalar tashkil bo‘ldi, qator turnirlar o‘tkazila boshlandi. Ko‘plab rasmiy musoboqalar, milliy chempionat musoboqalari yoshlar o‘rtasida katta qiziqish o‘yg‘ota boshladi.

Respublikamizda kichik futbol fediratsiyasi mavjud bo‘lib, ularda yetuk mutaxassislar, malakali hakamlar, murabbiylar faoliyat ko‘rsatib, vaqti – vaqti bilan turli seminarlar o‘tkazilmoqda.

Kichik - futbol o‘yinning keng omma orasida rivojlanishiga xaqiqatdan ham o‘yinning uncha murakkab bo‘lmaganligi, keng bo‘lgan sport zallarini qisqa muddatda kichik - futbol o‘tkazishga oson moslashtirilishi, unga bo‘lgan sarf xarajatlarni kamligi sabab bo‘la oladi. Kichik futbolni tavsifi jihatidan unchalik atletik, qo‘pol bo‘lmagani uchun nafaqat bolalar balki uspirinlar, yoshlar, qizlar, xattoki katta yoshdagilar ham o‘ynashlari mumkin. Keyingi yillarda nogironlar o‘rtasida ham turli darajadagi musobaqalar bo‘lib o‘tmoqda.

Kichik futbol o‘yini uchun mo‘ljallangan maydon tug‘ri turtburchak shaklida 25-42 metr o‘zunlikda, eni 15-25 metrni tashkil qiladi. Har qanday holatda ham maydonning o‘zunligi eniga nisbatan katta bo‘lishi talab qilinadi.

Maydondagi chiziqlarning qalinligi esa 8 santimetrni tashkil qilib, maydonni chegaralab turgan o‘zun chiziqlar yon chiziqlar, qisqalari esa darvoza chizig‘i deb yuritiladi. Maydonning o‘rtasida 3 metr radiusli aylana chizib qo‘yilgan. Shuningdek maydonning har ikkala tomonida ham jarima maydoni mavjud.

Darvoza chizig'idan 6 metr masofada jarima zarbasini amalga oshirish belgisi qo'yilgan. Bu yerdan o'yinchilar zarur bo'lganda 6 metrli to'p tepishni amalga oshiradilar.

Zahira o'rindig'iga ko'ndalang ravishda 3 metr o'zoqlikda maydonning ichida va tashqarisida 40 santimetrli to'g'ri chiziq tortiladi. O'yinchilar o'yin davomida aynan shu chiziq oralig'ida almashib maydonga tushadi va shu chiziq oralig'idan maydondan chiqib ketadi.

Darvoza ustuni orasidagi masofa 3 metrni tashkil etadi. Ustunlarning pastki va tepa qismi bir xil kenglikda bo'lib, orqa tomonidan o'yinda to'p kiritilganligini aniqlash uchun to'r osilgan bo'ladi.

Darvozaning to'ri qanday materialdan bo'lishidan qat'iy nazar bir hil qalinlikda bo'lishi talab qilinadi.

Umumiy maydon yuzasining qoplamasi yumshoq, tekis hamda o'yinchilar yiqilganda xavfsiz bo'lishi kerak. Maydonning yuza qismi parket, yoki sun'iy material bilan ham qoplanishi mumkin.

Kichik futbol o'yini to'pi aylana shaklida va sof teridan yoki teri o'rnini bosuvchi materialdan tayyorlangan bo'lishi kerak. To'pning aylanasi 62 - 66 sm, o'yin boshlanishidan oldin uning og'irligi esa 340 - 390 gramm bo'lishi shart. O'yin davomida faqatgina hakamning ruxsati bilangina to'p almashtirilishi mumkin.

Kichik futbol o'yinida ikki jamoa ishtirok etadi. Har bir jamoadan maydonga 5 nafardan o'yinchi, shulardan biri darvozabon tushadi. Jamoalar o'yinda ishtirok etishi uchun eng kamida 5 nafar jamoa a'zosiga ega bo'lishi kerak, undan kam bo'lsa o'yinga qo'yilmaydi.

Har qanday xalqaro o'yinlarda, shuningdek, milliy chempionlarda ham o'yinchini almashtirishga ruhsat etiladi.

Agar biror jamoadan ko'p miqdorda o'yinchilar chetlashtirilib maydon o'yinchilar o'yinda 2 nafarga teng bo'lib qolganda hakam tomonidan o'yin to'xtatiladi.

O'tkaziladigan har qanday o'yinda ham zahiradagi o'yinchilarning soni 6 nafardan oshmasligi kerak. Shunga qaramay uchrashuv davomida o'yinchilar almashtirish limitlanmagan (chegaralanmagan) bo'ladi. Darvozabonlarni almashtirish faqatgina darvozabondan to'p o'yindan chiqqan paytda amalga oshiriladi. Shu zahoti almashgan o'yinchi zahiradagi o'yinchiga aylanadi va u yana qaysidir o'yinchining o'rniga maydonga tushishi mumkin.

O'yinlarni o'tkazish davomida o'yinchini almashtirish to'p o'yindaligi paytida amalga oshiriladi. O'yinchilar almashtirishga qo'yiladigan talablar ma'lum qoidalarga bo'ysungan holda bajariladi.

- o'yinchi almashtirilganda o'yindan chiqib ketayotgan futbolchi almashish zonasi deb ataladigan yon chiziq orqali chiqib ketishi kerak.

- o'yindan chiqib ketayotgan futbolchi maydonni tark etmay turib zahira o'yinchisi maydonga tushishi mumkin emas.

- zahiradagi o'yinchi o'yinda ishtirok etayotganligi yoki etmayotganligidan qat'iy nazar uning mas'uliyat maydon o'yinchisidiki singari bo'ladi.

- zahiradagi o'yinchi maydonga tushib ulgurganidan so'nggina zahiradagi o'yinchining almashtirilishi nihoyasiga yetgan hisoblanadi. Endi shu paytdan boshlab u maydon o'yinchisiga, uning o'rniga zahira o'rindig'idan joy olgan o'yinchi esa zahira o'yinchisiga aylanadi.

Darvozabon faqatgina hakamning ruxsati bilan, to'p o'yindan chiqqandan so'ng maydon o'yinchilari bilan almashishi mumkin.

O'yinchilarning zahira o'yinchilari bilan almashinishi jarayonida o'yin qoidasi bo'zilsa, hakam uchrashuvni to'xtatadi. Agar to'p raqiblarda bo'lsa hakam o'yinga kirayotgan o'yinchini ogohlantiradi, chiqayotgan o'yinchi maydondan chiqarilib o'yin to'xtatilgan joyidan erkin zarba belgilaydi.

Zahiradagi o'yinchi maydondagi o'yinchi bilan almashayotganda o'yin qoidasini bo'zsa, ya'ni, almashish zonasidan o'tmaganda, hakam o'yinni to'xtatmaydi, amma to'p o'yindan chiqqandan so'ng qoida bo'zgan o'yinchiga ogohlantirish beradi.

Kichik futbol musoboqalarida maydon o'yinchilari, darvozabonlar, futbol maydonidagi harakatlanayotgan boshqa o'yinchilarga jiddiy xavf tug'diradigan predmetlar bilan maydonga tushishi ta'qiqlanadi.

O'yinchilarning libosi futbolka, trusik, getra va oyoq kiyimdan iborat. Kichik futbolda ham katta futboldagi kabi oyoq kiyimsiz o'ynashga ruxsat etilmaydi.

O'yinchilarning futbolkalarida FIFA tomonidan qabul qilingan rasmiy qoidalarga mas ulchamda raqamlar bo'lishi shart, shunigdek, birta jamoada 2 ta bir xil raqam bo'lishiga yo'l qo'yilmaydi.

Darvozabonlarga uzun trusik kiyishga ruxsat etiladi. Ularning libosi maydon o'yinchilar va hakamlarning libosidan tubdan farq qilishi qat'iy talab qilinadi.

Keyinishda yo'l qo'yilgan xatoliklar uchun hakam o'yinchini o'yindan chetlashtirishi va u o'zini tartibga keltirguniga qadar o'yinga kiritmay turadi bu esa to'p o'yindan chiqqan paytda amalga oshiriladi.

Har bir kichik futbol o'yini musobaqasini o'tkazish uchun fediratsiyalar tomonidan sertifikatga ega hakamlar brigadasi belgilanadi.

Milliy terma jamoalar ishtirok etadigan musoboqalar qo'yidagilardan iborat:

- Jahon chempionati;
- Yevropa chempionati;
- Yoshlar o'rtasida Yevropa chempionati;
- Janubiy Amerika chempionati;
- Afrika chempionati;
- Okeaniya chempionati musoboqalari.
- Osiyo chempionati;

Klublar ishtirok etadigan musoboqalar qo'yidagilardan iborat:

- Kubok UYEFA;
- Yevropa chempionlari turniri (2001 yildan)
- Janubiy Amerika klublari chempionati;
- Qit'alararo kubok;
- Recopa Cup.

Rasmiy sayt "Assotsiatsii mini – futbola Rossii"

Futsal Planet (ang)

Yangi sayt. “Mini – futbol Rossii”

AMFR sayti. Mini – futbol qoidalari

FIFA sayti. Mini – futbol qoidalari

I. O‘YIN UCHUN AJRATILGAN MAYDON O‘LCHAMLARI.

Kichik futbol o‘yinini o‘tkazish uchun mo‘ljallangan maydon (1-rasm) qo‘yidagicha bo‘lishi talab etiladi.

oxiri burulgan chiziqning yuqori qismi darvoza ustunlari bilan paralel ravishda 3 metrli to'g'ri chiziq bilan birlashtiriladi. Aylana va to'g'ri chiziqlardan paydo bo'lgan har bir geometrik shakl jarima maydoni deb yuritiladi.

Tushuntirish

Kichik futbolda darvoza chizig'i 15 - 16 metrga teng bo'lganda jarima maydonini yuqori qismidagi darvoza chizig'iga paralel chiziq 4 metrgacha qisqartiriladi.

4. 6 metrli belgi

Kichik futbolda jarima maydonini aylana bo'lib to'g'ri chiziq bilan birlashgan joyi o'rtasidan 6 metrli no'qta belgilanadi. U 6 metrli belgi deb yuritilib, undan futbolchilar 6 metrlik zarbani bajarishda foydalaniladi.

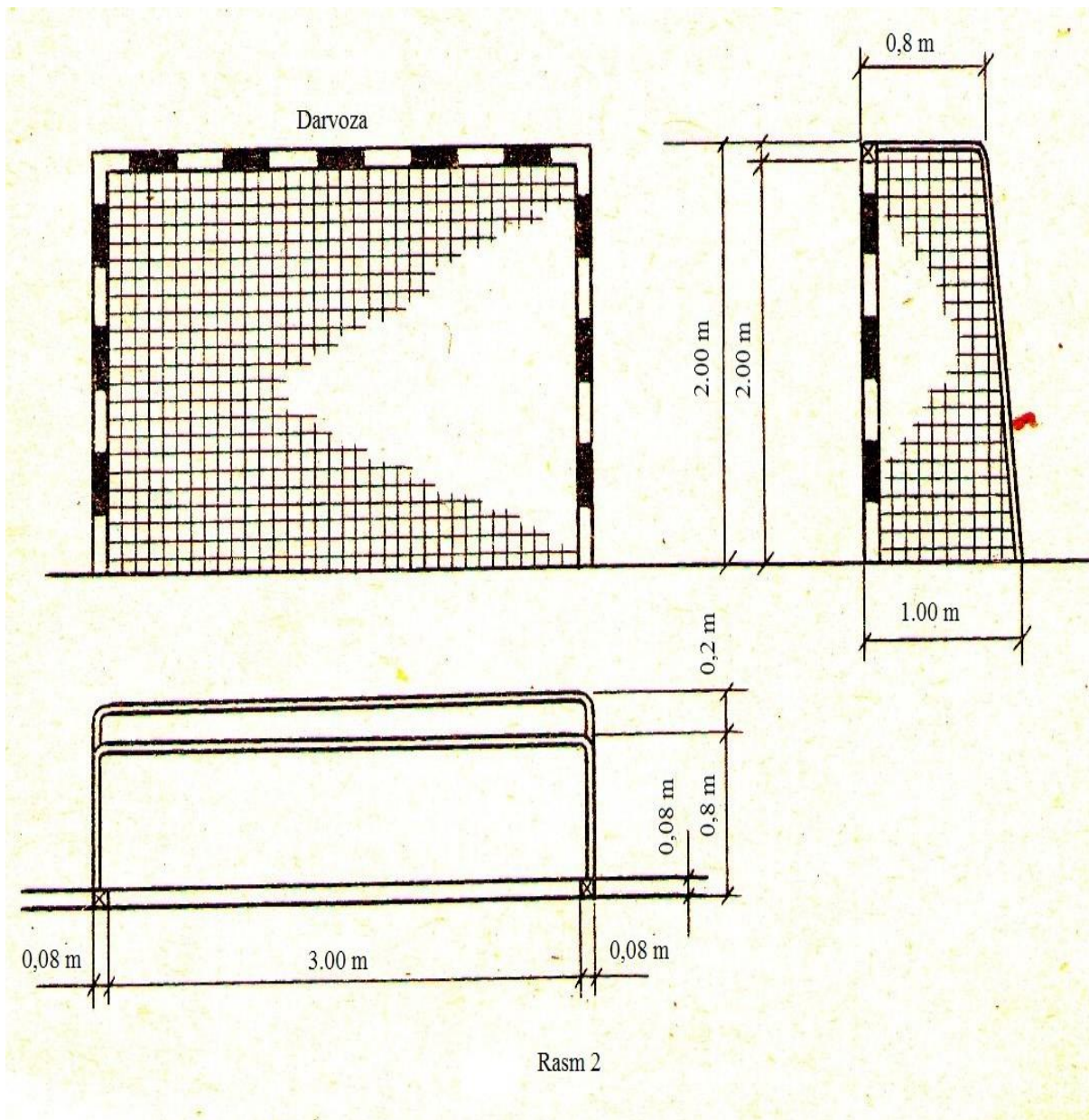
5. O'yinchilarni almashtirish joyi

Zaxira o'yinchilari joylashgan o'rindiq tomondagi bo'ylama chiziqdan, maydon markazidan o'tgan o'rta chiziqning ikki tomonidan ham 3 metrli perpendikulyar ravishda uzunligi 80 sm chiziq chiziladi. Ushbu chiziqning 40 sm maydon ichida bo'lsa, 40 sm maydon tashqarisida bo'ladi. Maydonga kiruvchi va undan chiquvchi o'yinchilar yon chiziqdagi anashu 80 sm belgi orasidan kirib chiqishlari shart.

6. Darvoza

Maydonning ikki tomonidagi darvoza chiziqlarining qoq markazidan darvoza o'rnatiladi (2 - rasm). U, orasi 3 metrdan iborat ustundan tashkil topgan bo'ladi (ikki ustun orasi 3 metr). Ushbu ustunlar usti yotiq tusinlar bilan birlashtirilib, uning yerdan balandligi 2 metrni tashkil qiladi. Ustunlar 8 sm dan kvadrat (to'rt burchak) shaklda bo'ladi. Barcha ustunlar va to'sinlar o'lchami bir xil bo'lishi shart. Darvoza ustuni va to'sini orqa tomonidan to'r joylashtiriladi. Uning yuqori va pastki qismlari kronshteyn yoki ilgaklar bilan maxkamlanadi.

Izoh: To'r penka, djut yoki neylondan tayyorlangan bo'lib xar qanday holatda ham uning qalinligi va hokozolar bir hil bo'lishi kerak.

7. Maydonning yuza qismi qoplamasi

Maydonning yuza qismi tekis, silliq o'yinchilar yuqilganda xavsiz bo'lishi lozim. Qoplama sifatida taxta yoki suniy materialdan foydalanish mumkin. Asfalt yoki betondan maydon qoplama sifatida foydalanish yaramaydi.

Tushuntirish

Maydon qoplamasi sifatida tabiiy maysa, suniy qoplama yoki toza to'proqdan foydalanish mumkin.

II. Kichik futbol to'pi

To'p aylana shaklda bo'ladi. U charm yoki uni o'rnini bosuvchi materialdan tayyorlanadi. O'yinchilar uchun havf to'g'diradigan materialdan to'p tayyorlashda foydalanilmaydi.

To'pning aylanasi 62- 66 sm . O'yin oldidan to'pning og'irligi 340- 390 gr bo'lishi kerak (bu FIFA ning to'pga bog'liq nomenklaturasiga № 4 qoidasiga mos keladi). O'yin davomida to'p hakamning ruxsatiga ko'ra almashtirilishi mumkin.

Tushuntirish

FIFA nomenklaturasidagi № 5 qoidaga ko'ra undanda og'irroq to'pdan foydalanish mumkin, faqatgina xalqaro uchrashuvlardan tashqari.

III. Kichik futboldagi o'yinchilar soni

1. O'yinda ikki jamoa uchrashib, maydonda besh o'yinchi va bir darvozabon harakat qiladi.

Tushuntirish

Qoida bo'yicha eng kami besh kishi bo'lganda ham jamoaga o'yinga tushishga ruxsat beriladi, undan kam holatlarda esa ruxsat etilmaydi.

2. Xalqaro uchrashuvlar, milliy chempionatlarda uning saviyasiga, darajasiga qaramay o'yinchilar almashtirishga ruxsat etiladi.

Tushuntirish

Agar biror jamoadan o'yinchilar maydondan chetlashtirilib ikki o'yinchidan kam o'yinchi qolsa o'yin darhol to'xtatiladi.

3. Butun o'yin davomida har bir jamoaning zahiradagi maksimal o'yinchilari soni 6 kishidan iborat bo'ladi.

4. o‘yin jarayonida (to‘xtamagan vaqtda ham) o‘yinchilarni almashtirish cheklanmagan. Faqat darvozabon to‘p maydonni tark etganda almashtiriladi. Zahiraga chiqqan o‘yinchilar darhol zahira o‘yinchilariga aylanadilar. U yana sheriklaridan birining o‘rniga maydonga tushishi mumkin.

5. O‘yin jarayonidagi, ya’ni o‘yin to‘xtatilmagan paytdagi o‘yinchilarni almashinuvi qo‘yidagi shartlarga amal qilinib bajariladi;

a) maydonni tark etuvchi o‘yinchi (ya’ni almashtirilayotgan zahira o‘yinchisi) yon chiziqdagi o‘yinchilar almashtiriladigan joyidan maydonni tark etishi shart;

b) maydonga kiruvchi o‘yinchiga o‘yinga kirishi uchun o‘yinchilarni almashtirish joyidan, faqatgina maydondagi o‘yinchi maydonni tark etgach ruxsat beriladi;

v) zahiradagi o‘yinchi qanday holatda bo‘lishidan qat’iy nazar, ya’ni u, maydonda harakatlanmayotganligidan qat’iy, o‘zining xatti - harakatlari uchun maydondagi o‘yinchi kabi jazolanadi;

g) zahiradan o‘yinchi maydonga tushgandan so‘ng, hakam tomonidan o‘yinchi almashtirilganligi tugadi deb hisoblanadi. Shu fursatdan boshlab, endi u asosiy tarkib o‘yinchisiga aylanadi. Zahiraga chiqqan o‘yinchi esa zahira o‘yinchisiga aylanadi.

6. Darvozabon to‘p maydonni tark etgandan so‘ng, hakamning ruxsati bilan o‘z jamaosidagi hohlagan o‘yinchisi bilan joyini almashtirishi mumkin.

Jazolash:

a) 6 p. III - qoida buzulganda o‘yin to‘xtatilmaydi. Ushbu qoidani buzgan o‘yinchi to‘p maydonni tark etgach ogohlantiriladi.

b) agar o‘yin jarayonida o‘yinchi almashtirish paytida maydondagi o‘yinchi maydonni tark etmay boshqa o‘yinga kiruvchi o‘yinchi maydonga tushib ketsa hakam darhol o‘yinni to‘xtatishi lozim. U zahiradan maydonga tushgan o‘yinchini o‘yindan chetlashtirib, maydonni tark etishi lozim bo‘lgan o‘yinchiga ogohlantirish beradi va shundan so‘ng o‘yin to‘xtatilgan paytda to‘p qayerda bo‘lgan bo‘lsa o‘sha joydan raqib o‘yinchilari tomonidan erkin to‘p tepish bilan to‘pni o‘yinga kiritishga ruxsat beradi. Aksincha ayni vaqtda to‘p qoida buzuvchi jamoa jarima

maydoni chegarasida bo‘lgan bo‘lsa, erkin to‘p tepish jarima maydonining 6 metrli chegarasining to‘p joylashgan no‘qtasidan o‘yinga kiritiladi.

v) agar o‘yinchini almashtirishda o‘yinga kiruvchi yoki o‘yindan chiquvchi o‘yinchilarini almashtirish ajratilgan zonadan emas, balki boshqa joydan amalga oshirilsa hakam o‘yinni to‘xtatmaydi. Shunga qaramay to‘p o‘yindan chiqqan zahoti hakam zyin qoidasini buzgan jamoa o‘yinchilarini ogohlantiradi.

IV. O‘yinchilar formasi

1. O‘yinchida boshqa o‘yinchilarga havf tug‘diradigan hech bir narsa bo‘lmasligi kerak.

2. O‘yinchilar kiyimi futbolka, trusik, getra va oyoq keyimdan iborat. Yuqori qismi charm yoki matodan bo‘lgan, paski qismi rezinadan bo‘lgan mag‘ulot uchun mo‘ljallangan oyoq kiyimlaridan ham foydalansa bo‘ladi.

3. O‘yinchilar futbolkasida raqam ko‘rsatilgan bo‘lib bir jamoada ikkita bir hil raqam bo‘lmasligi kerak.

4. Darvozabon uzun trusiklarda o‘ynashi mumkin. Darvozabonlar keyimining rangi maydondagi boshqa o‘yinchilar va hakamlar kiyimining rangidan bo‘lak bo‘lishi kerak.

Jazolash:

IV - punktning xar qanday qoidasini buzgan o‘yinchi o‘zini tartibga keltirishga chaqiriladi. Hakam o‘yinchi o‘zining kiyim boshini tartibga keltirganiga ishonch hosil qilgach unga maydonga kirishga ruxsat beradi. Bu ishlar faqat to‘p maydonni tark etgach amalga oshiriladi.

V. Hakam

Xar qanday rasmiy uchrashuvlarni o‘tkazish uchun hakamlar tayinlanadi.

Ularning xuquqlari musoboqa joyiga yetib kelgach toki tugagunga qadar davom etadi.

O‘yin davomida, shuningdek o‘yin turli sabablarga ko‘ra to‘xtatilgan vaqtda, to‘p maydonni tark etganda hakam yo‘l qo‘yilgan qoida buzarliliklarni, janjallarga sababchi bo‘lgan o‘yinchilarni jazolash maqsadida o‘yinni yo‘lga qo‘yish uchun tanbeh, yoki zarur bo‘lsa qattiq jazo beradi.

Barcha punktlar bo'yicha o'yinga oid hakamning qarori o'yin natijasiga ta'sir ko'rsatgani uchun qat'iy.

Hakam:

a) o'yin qoidasiga qat'iy amal qilmog'i kerak;

b) o'yinni to'xtatilishi aybdor jamoa foydasiga bo'lsa, hakam o'yinchilarni jazolash uchun uni to'xtatmasligi kerak.

v) uchrashuvdan oldin, davomida va undan keyin sodir bo'lgan barcha to'qnashuv va tartib buzarlilklarni qayd qilishga majbur;

g) o'yin xronometrajini olib borib uni o'z vaqtida boshlab, davomiyligiga, tugashiga va yo'qotilgan vaqtni qo'shib berishni o'yin qoidasiga asoslanib ta'minlashga majbur.

d) o'zining ichki his tuyg'ulariga qarab matchni xar qanday qoida buzarliliklarida to'xtatishi mumkin. Shuningdek lozim bo'lganda matchni vaqtinchalik yoki butulay to'xtatib qo'yishi mumkin (qattiq jalada, kuchli shamolda, yer qimirlaganda yoki kun botib qolganda). Ayrim sabablarga ko'ra tomoshobinlar aralashganda; match to'xtatilgach hakam "Nizom" da ko'rsatilgan tartibda belgilangan muxlat ichida musoboqa o'tkazuvchi tashkilotga batafsil bildirgi berib, barcha xolatlar xaqida tushintirish beradi.

ye) Maydonga chiqib o'yin qoidasini buzgani uchun, nojuya xatti – harakati uchun, sportchiga hos bo'lmagan xulqi uchun har qanday o'yinchini ogohlantirish huquqiga ega. O'yinchi ogohlantirilishiga qaramay tartib intizomsizlikka yo'l qo'yaversa uchrashuvda ishtirok etishdan chetlashtiradi. Bunday holatlarda aybdor o'yinchining ismi sharifi, qoidaga zid harakati uchrashuv qaydnomasida bayon qilinadi va musoboqa "Nizomi" da ko'rsatilgan muddatda musoboqa o'tkazuvchi tashkilotga yetkaziladi.

j) maydon o'yinchilari va yon hakamlardan tashqari xech kimga ruxsatsiz maydonga tushishga ruxsat bermasligi kerak.

z) agar uning nazarida o'yinchi jiddiy jaroxat olgan bo'lsa, u o'yinni to'xtatib zudlik bilan uni maydondan olib chiqilishini so'raydi va matchni davom ettiradi. O'yinchi yengil jaroxatlandi deb hisoblaganda to'p maydonni tark etmaguncha

o'yinni to'xtatmasligi lozim. O'yinchiga maydonda yordam ko'rsatish lozim emas, agar u yon yoki darvaza chizig'iga qadar bora olish imkoniyatiga ega bo'lsa.

i) hakam o'zini qo'pol tutgan, o'yin qoidasini jiddiy buzgan, xaqoratli so'zlarni ishlatgan xar qanday o'yinchini chetlatishga majbur.

k) hakam to'xtatilgan o'yinni xushtak chalib boshlashi kerak.

a) II qoidaga ko'ra o'yin o'tkazish uchun to'pni mustaqil tanlash huquqiga ega

VI. Qanot hakami

Uchrashuv hakamiga yordam berish uchun qanot hakami tayinlanadi. Ular maydonning qarama qarshi tomonlarida turib harakatlanadilar va o'zlariga yuklatilgan vazifa bo'yicha qaror chiqarib bosh hakamga ishora beradi.

Bular qo'yidagicha: Xalqaro matchlar faqat chiziq hakami yordamida o'tkaziladi.

a) qaysi jamoa burchak to'pini tepishini, darvozadan yoki yon chiziqdan to'pni tepishni;

b) o'yin davomida o'yinchilar almashinuvini qoidaga mosligini;

Shuning bilan birga u hakamga o'yinni o'tkazishda ko'maklashib, XI – qoidaga binoan o'yinchi maydondan chetlashtirilganda 5 daqiqali jamoaning kamchilikda harakatlanishini ham kuzatadi. Agar chiziq hakami bevosita o'zining asoslanmagan harakatlari bilan o'yinga aralashaversa yoki o'zini yomon tutsa uchrashuv hakami uni yordamidan bosh tortib uni almashtirishi mumkin. Hakam keyinchalik bu voqiya xaqida musoboqa tashkilotchilariga xabar berishga majbur. Chiziq hakamida maydon egalari tomonidan taqdim etilgan (yoki o'ziniki) sariq, qizil yoki boshqa rangdagi ko'zga tashlanuvchi boyroq bo'ladi.

Tushuntirish.

Xalqaro uchrashuvlarda yoki ichki chempionatlarda musoboqa tashkilotchilari tomonidan 5 daqiqali maydondan chetlashtirigan jamoa o'yinchisini kamchilikda o'ynashini nazorat qilish uchun alohida hakam tayinlanadi.

VII. O'yinning davomiyligi

O'yin 25 daqiqali ikki qismdan iborat. Bunday holatlarda qo'yidagilarga amal qilinadi:

a) xar bir qismda uchrashuv hakami nazarida raqib o'yinchilari taktik maqsadlarda o'yin vaqtini cho'zganda, jarohatlangan o'yinchilarni maydondan olib chiqib ketish uchun va kutulmagan vaziyatlarda yo'qotilgan vaqtni qo'shib beradi;

b) xar bir qism oxirida agar zarurat tug'ulganda uni bajarish uchun 6 metrli jarima to'pini tepishga vaqt qo'shib beradi.

Kichik futbol o'yinlarining qismlar orasidagi tanaffus 10 daqiqadan oshmasligi kerak.

VIII. O'yinning boshlanishi

A) O'yin boshlanishi oldidan tomonlarni yoki boshlang'ich zarba berish xuquqiga ega jamoani qur'a tashlash yo'li bilan aniqlab olinadi. Qur'a natijasiga ko'ra jamoalar tomonlarni tanlash va boshlag'ich to'pni o'yinga kiritish xuquqiga ega bo'ladilar.

Hakam xushtagidan so'ng o'yinchilardan biri maydon markazidagi harakatda bo'lmagan to'pga oyoq bilan zarba berib o'yinni boshlaydi. Bunday holatda dastlab to'pni raqib maydoni tomon yo'naltirish talab etiladi. Bu vaqt ikki jamoaning o'yinchilari ham o'z maydonlarida bo'lishlari o'art bo'lib, to'psiz jamoa o'yinchilari boshlang'ich to'p o'yinga kiritilgunga qadar undan 3 metr uzoqlikda bo'lishi kerak. To'p o'z aylanasi uzunligidagi oraliqni bosib o'tgach o'yinga kiritilgan hisoblanadi. Boshlang'ich to'pni tepib o'yinga kiritgan o'yinchi boshqa o'yinchi to'pga tegmasdan turib yana ikkinchi bor tegish xuquqiga ega emas;

B) To‘p darvozaga kiritilgach o‘yin boshidagi kabi maydon markazidan to‘pni o‘tkazib yuborgan jamoa o‘yinchilari tomonidan o‘yinga kiritiladi.

V) Qismlar orasidagi tanaffusdan sung jamoalar joylarini almash-tiradilar va birinchi qismda boshlang‘ich to‘pni o‘yinga kiritmagan jamoa endi boshlang‘ich to‘pni o‘yinga kiritadi.

Jazolash:

VII – qoidaning a, b, v punktlarining qay biri buzilishidan qat’iy nazar boshlang‘ich to‘pni o‘yinga kiritish takrorlanadi. Agar boshlang‘ich to‘pni o‘yinga kiritgan o‘yinchi boshqa o‘yinchilardan oldin ikkichi bor to‘pga tegsa, hakam o‘yinni to‘xtatib to‘pni raqibga olib berishi va o‘yin qoidasi buzilgan joydan erkin to‘p tepib o‘yinni boshlashga ruxsat berishi lozim. Agar o‘yinchini ikkichi bor to‘pga tegishi qarama – qarshi jamoaning jarima maydonida ro‘y bersa, erkin to‘p tepish qoida buzilgan nuqtadan, 6 metrli jarima maydoni chegarasi yaqinidan bajariladi.

Boshlang‘ich to‘pni tepish orqali darvozaga kiritilgan to‘p hisobga olinmaydi.

D) O‘yin, qoidasida ko‘zda tutilmagan ayrim sabablarga ko‘ra vaqtincha-lik to‘xtatilsa, agar to‘p yon chiziq, darvoza chizig‘ini kesib o‘tmay maydonda qolgan bo‘lsa o‘yin to‘xtaganda to‘p qayerda bo‘lgan bo‘lsa o‘sha yerdan baxsli to‘p tashlash orqali o‘yinga kiritiladi. To‘p jarima maydonida bo‘lgan bo‘lsa 6 metrli jarima maydoni chegarasi yonidan “erkin to‘p” tashlash yo‘li bilan boshlanadi.

“Erkin to‘p” ni o‘yinga kiritishda hakam to‘pni qo‘liga olib pastga tashlab yuboradi. To‘p pol sathiga tekgach o‘yin boshlangan hisoblanadi. Agar to‘p maydon poliga tegmay maydondan tashqariga tushsa hakam “erkin to‘p” tashlashni takrorlaydi. To‘p polga tegmasdan oldin hech bir o‘yinchini unga tegishga haqqi yo‘q. Bu qoida buzilganda “erkin to‘p” tashlash takrorlanadi.

IX. To‘p o‘yinda va o‘yindan tashqarida

To‘p qo‘yidagi hollarda o‘yindan chiqqan hisoblanadi:

a) agar to‘p yon chiziq, darvoza chizig‘ini pol sathidan yoki havoda kesib o‘tsa;

b) hakam tomonidan o‘yin to‘xtatilganda.

O‘yin boshidan toki ohirigacha bo‘lgan boshqa vaqtlarda to‘p o‘yinda hisoblanadi. Budan tashqari qo‘yidagi hollarda ham:

- a) to‘p ustun yoki to‘sindan ma‘donga qaytganda;
- b) maydon ichida hakam yoki uni yordamchisiga tegsa;
- v) o‘yin qoidasi buzilsada hakam uni to‘xtatmaganda.

Tushuntirish.

Kichik futbolda maydondagi chiziqlar o‘sha zona yoki maydonchalar o‘lchamiga kiradi. Shu jumladan yon chiziqlar va darvoza chiziqlari maydon ulchamiga mansubdir.

Agar uchrashuv usti yopiq binoda o‘tkazilayotganda tasodifan tepilgan to‘p shiftga tegsa o‘yin to‘xtatiladi va to‘p shiftga tekkan joydan “erkin to‘p” tashlash yo‘li bilan o‘ynay boshlanadi. Agar bu hol jarima maydoni ortida sodir bo‘lsa, u holda “erkin to‘p” tashlash 6 metrli no‘qtadan boshlanadi.

X. O‘yin natijasi

Agar to‘p darvoza chizig‘i ustun va to‘sinlarini yerdan yoki havodan kesib o‘tsa, uni raqibning biror o‘yinchisi qo‘li bilan urib kiritmasa darvozaga kiritilgan hisoblanadi.

Butun o‘yin davomida eng ko‘p to‘p kiritgan jamoa g‘olib hisoblanadi. Agar darvozaga birorta ham to‘p kiritilmasa yoki jamoalar bir hil to‘p kiritishsa o‘yin durang bilan tugagan hisoblanadi.

XI. O‘yinchini o‘yin qoidasini buzushi va intizomsizligi

Agar o‘yinchi qo‘yidagi o‘nbirta qoidani buzsa:

- a) oyog‘i bilan raqibini tepsa yoki tepishga harakat qilsa;

- b) raqibini yiqitsa, oldidan yoki orqasidan chil berib yiqitishga urinsa;
- v) raqib ustiga sakrasa;
- g) raqibga qo‘pol va havfli tashlansa (hujum qilsa);
- d) raqibi to‘pni tusmaganda, ortidan yitarganda;
- ye) raqibini qo‘li bilan o‘rsa yoki urishga urinsa, knga tuflasa;
- j) jismoniy kuch ishlatib raqibini ushlab qolsa;
- z) ta‘qiqlangan usullar bilan raqibini yitarsa;
- i) yelkasi bilan raqibini yitarsa;
- k) to‘pga tishish maqsadida raqib oyog‘i tagiga tashlanganda, xatto raqibiga tegmasaham;
- l) to‘pga qo‘lini tegizganda, to‘pni qo‘li bilan to‘xtatganda, to‘pni yitarib yoki qo‘li bilan zarba berganda (o‘z jamoasi jarima maydonchasidagi darvozabonga buni dahli yo‘q).

Bu hollarda aybdor jamoa jarima to‘pi tepish bilan jazolanib, uni raqib o‘yinchisi qoida buzilgan joydan amalga oshiradi.

Agar yuqorida sanab o‘tilgan 11 ta qoida himoyalanuvchi o‘yinchilar tomonidan jarima maydonida atayin buzulsa, hujum qiluvchi jamoa 6 metrlik zarba berish huquqiga ega bo‘ladi.

Tushuntirish

O‘yindan chetlashtirilgan xar qayday o‘yinchi qaytib o‘yinda ishtirok etishdan mahrum qilinadi. Xatto unga zahiradagi o‘yinchilar o‘rindig‘iga o‘tirish ham ruxsat etilmaydi. Shunga qaramay o‘yinda 5 daqiqali maydondan chetlashtirish vaqti tugagach jamoa to‘liq tartibda o‘ynashi mumkin. 5 daqiqali maydondan chetlashtirish vaqtini nazorat qilish chiziq hakamga, xaqaro rasmiy uchrashuvlarda esa alohida hakamga yuklatiladi. Raqib jamoa o‘yinchisi to‘pni o‘yinga kiritgandan so‘ng 5 daqiqali o‘yin qoidasi boshlandi deb hisoblanadi. Uchrashuvda 5 daqiqa vaqt tugagab bo‘lgach zahiradagi o‘yinchi chetlashtirilgan o‘yinchining o‘rniga maydonga tushish uchun hakamdan ruxsat so‘raydi. Hakam to‘p maydonni butunlay tark etgandan keyin jazolangan jamoa o‘yinchisini maydonga tushushiga ruxsat beradi.

Agar o‘yinchi qo‘yidagi to‘rtta qoidani buzsa:

1) Hakamning fikricha hvfli o‘ynasa: masalan to‘p darvozabon qo‘lida bo‘lganda unga oyoq bilan zarba bermoqchi bo‘lsa;

2) Tshpsiz ataylab raqibini yopmoqchi bo‘lsa, ya’ni raqib va to‘p orasida harakat bajarsa, raqib yo‘lida turib uni harakatsizlantirish maqsadida o‘zini gavdasi bilan tussa;

3) Darvozabon jarima maydonidan tashqarida bo‘lganida uni yelkasi bilan yelkasini turtganda;

4) O‘z jamoasi jarima maydoni atrofida darvozabon bilan o‘ynaganda:

a) to‘pni uloqtirganda to‘p o‘yinchilardan hech biriga tegmay, hamda maydon yuza qismiga tegmay qarama – qarshi jamoa maydoniga tushsa;

b) to‘pni o‘yinchiga qo‘li bilan oshirgach, uni sherigidan yana qaytprib olib qo‘li bilan ushlasa. Agar bu vaqtda to‘p o‘rta chiziqni kesib o‘tmagan bo‘lsa va o‘nga raqib o‘yinchilaridan hech biri tegmagan bo‘lsa;

v) o‘yin vaqtini chuzish uchun qo‘llanilgan taktikada, u “erkin to‘p ” tepish bilan jazolanishi kerak. “Erkin to‘p” raqib o‘yinchisi tomonidan amalga oshiriladi.

Agar yuqorida keltirilgan to‘rtta o‘yin qoidasidan birortasi himoyalalanuvchi jamoa o‘yinchilari tomonidan jarima maydoni atrofida buzilsa “erkin to‘p” 6 metrli jarima maydoni atrofidan o‘yinga kiritiladi.

O‘yinchi ogohlantirilishi kerak agar u:

a) o‘yin vaqtida sherigi maydonni tark etmay turib yoki maydonga ta’qiqlangan joydan kirganda;

b) o‘yin qoidasini muntazam buzsa;

v) hakam qaroriga so‘z yoki turli hatti – harakatlar bilan norozilik bildirib qo‘shilmasligini namoish etsa;

g) sportchiga mos bo‘lmagan harakatlari uchun;

Ko‘rsatib o‘tilgan qoidalar buzulganda agar karakteri jihatdan qattiq jazolashni talab etmasa o‘yinchi ogohlantirilmay “erkin to‘p” tepilishi bilan jazolanadi. So‘ngra raqib jamoasi to‘pni qoida buzilgan joyidan o‘yinga kiritadi.

Agar qoida buzilishi aybdor jamoa jarima maydonida yuz bersa, u holda to‘p 6 metrli jarima maydoni yaqinidan o‘yinga kiritiladi.

O‘yinchi maydondan chetlashtirilishi mumkin, agar hakam fikricha:

- 1) O‘yin qoidasini jiddiy buzsa;
- 2) Uzini haddan ziyod yomon tutsa;
- 3) Ogohlantirish olib, yana qoida buzarlilik qilib ikkinchi ogohlantirishni olsa.

Agar 3 - punkt, 4 - punkt qoidasi buzulganligi tufayli o‘yinchini maydondan chetlashtirish uchun hakam o‘yinni maxsus to‘xtatsa, shundan so‘ng hech bir ko‘ngilsiz holat yuz bermasa, qoida buzilgan joydan jabrlanuvchi jamoa o‘yinchilari “erkin to‘p” tepib qoida buzilgan joydan, ya’ni raqib jarima maydonchasini 6 metrli nuqtasi chegarasidan to‘pni o‘yinga kiritadi.

XII. Jarima va erkin to‘p

Jarima to‘pini erkin to‘pdan farqi shundaki, jarima zarbasidan aybdor jamoa darvozasiga kiritilgan to‘p gol hisoblanadi. Erkin to‘pdan so‘ng esa to‘p o‘yinchilardan birortasiga tegkandan so‘ng darvozaga kiritilgan hisoblanadi.

Jarima to‘pi yoki erkin to‘p tepish chog‘ida raqib jamoa o‘yinchilari-ning barchasi, jarima to‘pi bajarilgunga qadar to‘pdan 5 metr oraliqdagi uzoqlikda bo‘lishi talab etiladi. To‘p o‘z aylanasi bo‘yicha masofani bosib o‘tgach o‘yinga kiritilgan hisoblanadi.

Agar jarima to‘pi yoki erkin to‘pni tepishni bajarishdan oldin raqib o‘yinchilaridan birortasi to‘pga 5 metrdan yaqin kelsa, hakam reglamentdagi XII – qoidaga ko‘ra jarima to‘pi yoki erkin to‘p qoidasiga amal qiladi (zarbani qayta teptiradi).

Jarima yoki erkin to‘p tepishda to‘p harakatlanmayotgan bo‘lishi kerak. Uni bajargan o‘yinchi o‘yinchilardan boshqa biriga to‘p tegmaguncha ikkinchi bor tegishi mumkin emas.

Tushuntirish.

Jarima to‘pi va erkin to‘pni ajratib olish uchun hakam jarima to‘pidan farqliularoq erkin to‘p belgilanganda bir qo‘lini boshi o‘zra balandga ko‘taradi va

to'p o'yinga kiritilib o'yinchilardan birortasiga tegmaguncha, maydonni tark etmagunga qadaruni tushirmaydi.

Jazolash:

a) agar jarima to'pi yoki erkin to'p tepishni bajarayotgan o'yinchi to'pni o'yinga kiritgach to'p boshqa o'yinchilarga tegmay ikkinchi bor takror to'pga tegsa hakam o'yinni to'xtatishi va oxirgi marta o'yin qoidasi buzilgan joydan raqib jamoasi o'yinchilariga bajarish uchun erkin to'p belgilaydi. Agar to'pga o'yinchi takror tegishi jamoalardan qay birini jarima maydoni yaqinida sodir bo'lgan bo'lsa, erkin to'p tepish o'sha jamoani 6 metrli jarima maydoni atrofidan bajariladi;

b) Agar jarima yoki erkin to'p tepish 4 soniyadan ortiq vaqtda bajarilsa, hakam xuddi ana shu joydan teskari tomonga to'pni o'yinga kiritish uchun raqib jamoaga to'pni olib beradi va ular erkin to'pni o'yinga kiritadi.

XIII. Olti metrlik zarba

6 metrlik zarba maydondagi 6 metrlik nuqtadan bajariladi. 6 metrlik zarbani bajarish paytida himoyalannuvchi jamoa darvozaboni va zarba beruvchi o'yinchidan tashqari barcha o'yinchilar 6 metrlik nuqtadan 5 metr uzoqlikda turadilar. To'p o'yinga kiritilmaguncha darvozabon ustunlar orasidagi darvoza chizig'ida turadi va old, yon tomonlarga qadam tashlamaydi. 6 metrlik to'pga zarba beruvchi o'yinchi darvozaga tomon to'pga zarba beradi. Shundan so'ng u to'pga boshqa o'yinchilar tegmagunga qadar tega olmaydi. To'p o'z aylanasini bosib o'tgach o'yinga kiritilgan hisoblanadi. 6 metrdan darvozaga kiritilgan to'p o'z o'zidan hisobga olinadi. O'yin vaqtida yoki birinchi, ikkinchi qismdan so'ng 6 metrlik zarba belgilanganda zarbadan so'ng to'p ustun yoki to'singa tegib darvozaga kirsam, boshqa hech bir qoida buzilishi bo'lmasa hisoblanadi.

Jazolash:

XIII – qoida har qanday holatda buzulganda:

a) himoyalannuvchi jamoa o'yinchisi ta'sirida to'p darvozaga kirmay qolsa, 6 metrlik zarba takrorlanadi;

b) 6 metrlik zarba beruvchi o'yinchi sherigi tomonidan to'p darvozaga kiritilsa, gol hisobga olinmaydi, ammo zarba takroriy bajariladi.

v) 6 metrlik zarbani bajaruvchi o‘yinchi to‘pni o‘yinga kiritgach zarba natijasi qandan bo‘lishidan qat’iy nazar erkin to‘p tepish belgilanadi va uni qarama – qarshi jamoa o‘yinchilari bajaradilar.

XIV. Yon chiziqdan to‘pni tepib o‘yinga kiritish

Qachonki to‘p yon chiziqni maydon sathi o‘zra yoki uni havoda kesib o‘tsa, to‘pni maydonni tark etgan joyidan hohlagan tomonga unga oyoq bilan zarba berish orqali qayta o‘yinga kiritish mumkin. To‘pni maydonga qayta o‘yinga kiritish, to‘pni maydon yon chizig‘ini kesib o‘tishi oldidan unga oxirgi bo‘lib tegkan o‘yinchining raqibi tomonidan amalga oshiriladi.

To‘pni o‘yinga kiritish paytida, uni ijro etuvchi o‘yinchining oyog‘i maydon chizig‘i ustida yoki maydon tashqarida bo‘lishi lozim. To‘p maydon chizig‘i ustida xarakatsiz turishi shart. Qachonki to‘p o‘z aylanasi to‘liq aylanib o‘tganidan so‘ng o‘yinga kiritilgan hisoblanadi. To‘pni yon chiziqdan o‘yinga kiritgan o‘yinchini, to‘pga boshqa o‘yinchilardan birortasi tegmagunga qadar takror tegishi mumkin emas. To‘pni o‘yinga kiritish paytida qarama – qarshi jamoa o‘yinchilari, to‘pdan kamida 5 metr uzoq masofada bo‘lishi talab qilinadi.

Maydonning yon chizig‘idan to‘pni tepib o‘yinga kiritganda, to‘pga to‘g‘ridan - to‘g‘ri zarba berish oqibatida darvozaga kiritilgan to‘p gol hisoblanmaydi.

Jazolash:

a) agar yon chiziqdan to‘pni o‘yinga kiritishda o‘yin qoidasi buzulishiga yo‘l qo‘yilsa, to‘pni o‘yinga kiritish raqib jamoasi tomonidan qayta amalga oshiriladi.

b) agar yon chiziqdan to'pni o'yinga kiritish to'p maydonni kesib o'tgan joyidan amalga oshirilmasa, to'pni o'yinga kiritish to'p maydonni kesib o'tgan joyidan raqib jamoa o'yinchilari tomonidan amalga oshiriladi.

v) agar to'p 4 soniya ichida uni nazoratga olgan jamoa o'yinchisi tomonidan o'yinga kiritilmasa, endi yon chiziqdan to'pni o'yinga kiritish xuquqi raqib jamoasi o'yinchilari tomonidan amala oshiriladi.

g) agar to'pni yon chiziqdan o'yinga kirituvchi o'yinchi, boshqa xar qanday o'yinchi to'pga tegmay turib takror to'pga o'zi tegsa, hakam o'yinni to'xtatadi va o'yin qoidasi buzulgan joydan raqib o'yinchilari tomonidan erkin to'p tepishni belgilaydi. Agar yon chiziqdan to'pni o'yinga kiritishda o'yinchining to'pga ikkinchi bor takror tegishi har qanday jamoaning jarima maydoni ichida sodir bo'lsa, erkin to'p tepish o'yinchining takror to'pga tekkan joyiga yaqin joydan, 6 metrlik jarima maydoni chegarasi yaqinidan bajariladi.

XV. Darvozadan to'pni o'yinga kiritish.

Agar to'p darvoza chizig'ini ikkala ustunining tashqi tomonidan maydon o'zra dumalab yoki hovoda kesib o'tsa, shuningdek, darvoza to'sini tepasidan o'tsa, bunda raqib o'yinchisi to'pga oxirgi bo'lib tegsa, hakam tomonidan to'pni darvozadan o'yinga kiritish belgilanadi.

O'z jarima maydonida turgan darvazabon to'pni qo'lga olib, uni jarima maydonidan tashqariga, maydonni o'rta chizig'idan o'tkazmay o'yinga kiritadi. Qachonki to'p jarima maydonini tark etsa o'yinga kiritilgan hisoblanadi.

Agar ikkala jamoa o'yinchilaridan biror – bir o'yinchi to'pga tegsa, yoki to'pni o'yinga kiritgan jamoa maydoni sathiga tegsa to'pni o'yinga kiritish bajarilgan hisoblanadi.

Jazolash:

1) agar to'p o'yinga kiritilganda jamoaga tegishli maydon yarmidan o'chib o'tib, raqiblarning yarim maydoniga tushsa, o'nda o'yinchilardan hech biri to'pga tegmagan bo'lsa, shuningdek, to'p o'z yarim maydoni sathiga tegmasa, hakam o'yinni to'xtatib erkin to'p tepishni belgilaydi. Erkin to'p tepish raqib jamoa o'yinchilari tomonidan o'rta chiziqqa yaqin joydan amalga oshiriladi.

2) To'pni darvozabon tomonidan o'yinga kiritish qo'yidagi hollarda: agar to'p, jarima maydonini tark etmay turub unga biror – bir o'yinchi tegsa, masalan o'z jamoadoshi, yoki raqib jamoasi o'yinchisi takroran bajartiriladi.

3) agar darvozabon to'pni o'yinga kiritishni bajargach to'pga biror – bir (xarqanday) boshqa o'yinchidan oldin yana o'zi takror tegadigan bo'lsa, hakam darhol o'yinni to'xtatib, o'yin qoida buzulgan joydan raqib jamoalari foydasiga erkin to'p tepishni bajarishni belgilaydi.

4) agar darvozabon tomonidan to'pni o'yinga kiritish amalga oshirilgach, o'yinga kiritilgan to'p maydonning yarmini kesib o'tmasa, raqib jamoasi o'yinchilaridan hech biri ushbu to'pga tegmasa, to'p jamoadaoshi tomonidan yana darvozabonga qartarilsa shuningdek qaytarilgan to'pni darvozabon qo'li bilan ushlasa hakam o'yinni to'xtatib, raqib jamoasi foydasiga erkin to'p tepishni belgilaydi. Raqib jamoasi o'yinchilari erkin to'p tepishni o'yin qoidasi buzulgan joyga yaqin bo'lgan 6 metrlik jarima maydoni chegarasidan amalga oshiradi.

XVI. Burchak to'pi

Agar to'p darvoza chizig'ini ikkala ustunining tashqi tomonidan maydon o'zra dumalab yoki hovoda kesib o'tsa, shuningdek, darvoza to'sini tepasidan o'tsa, bunda himoyalanuvchi jamoa o'yinchisi to'pga oxirgi bo'lib tegsa, hakam tomonidan to'pni burchakdan o'yinga kiritish belgilanadi.

Burchak to‘pi darvoza chizig‘i bilan yon chiziq kesishgan joyga o‘rnatilgan harakatda bo‘lmagan (qotib turgan) to‘pga oyoq bilan zarba berish orqali amalga oshiriladi.

Qarama - qarshi jamoa o‘yinchilari burchak to‘pi amalga oshirilayotgan mahal, to‘p o‘yinga kiritilmagan paytda, to‘p o‘zining aylanasi butunlay aylanmaganda to‘pdan qariyib 5 metr uzoqlikda bo‘lishlari talab qilinadi. Burchak to‘pini tepib o‘yinga kiritgan o‘yinchining boshqa biror – bir o‘yinchi to‘pga tegmay turib yana takroran o‘zining to‘pga tegishi (o‘yin qoidasini buzulishiga olib keladi) mumkin emas.

Burchak to‘pini amalga oshirishdan sung to‘g‘ridan - to‘g‘ri darvozaga tepib kiritilgan to‘p, darvozaga kiritilgan (gol) hisoblanadi

Jazolash:

a) agar burchak to‘pini o‘yinga kiritishda hatoga yo‘l qo‘yilsa, burchak to‘pini tepish takroran bajartiriladi.

b) agar burchak to‘pini tepib o‘yinga kiritgan o‘yinchi boshqa biror – bir o‘yinchi to‘pga tegmay turib yana takroran tegsa o‘yin hakami darhol o‘yinni to‘xtatadi.

Shunday so‘ng raqib jamoa o‘yinchilari tomonidan bajariladigan erkin to‘p tepishni belgilaydi.

Erkin to‘p tepish orqali to‘pni o‘yinga kiritish o‘yin qoidasi buzulgan joydan amalga oshiriladi.

v) agar burchak to‘pini tepish huquqi belgilangandan keyin, o‘yinchi qariyib 4 soniya arafasida uni amalga oshirmasa, hakam burchak to‘pini tepish joyidan qarama – qarshi jamoa o‘yinchilariga erkin to‘p tepish huquqini beradi.

Durang hisobi qayd qilingan hollarda g'olibni aniqlash uchun

6 metrlik zarbani amalga oshirish tartibi

Uchrashuvning natijasi durang bilan tugab g'olibni aniqlash zarurati tug'ulgan paytda qo'yidagi shartlarga asosan 6 metrlik zarba berish navbat bilan amalga oshiriladi.

a) hakam dastlab 6 metrlik nuqtadan barcha zarbalar bajariladigan darvozani aniqlab oladi.

b) hakam dastlab birinchi bo'lib zarbani amalga oshiradigan jamoani qura tashlash yo'li bilan aniqlab oladi.

v) xar bir jamoa o'yinchilari navbat bilan beshtadan zarbani amalga oshiradilar. 6 metrlik zarbani bajaruvchi o'yinchilar hakam uchrashuvni tugaganligini bildiruvchi xushtakni chalgunga qadar maydonda harakatlangan o'yinchilardan iborat bo'ladi. Ayrim hollarda, agar uchrashuv tugagan mahal jamoalardan biro - birida o'yin davomida chetlashtirishlar oqibatida besh o'yinchidan kam futbolchi qolsa, zarba bajaruvchilar sonini beshtaga yetkazish maqsadida zahira o'yinchilari bilan to'ldiriladi.

g) agar jamoalar beshtadan zarbani bajargach bir hil natijani qayd etsalar, yoki birota ham gol kiritaolmasalar, 6 metrlik zarbani bajarish takrorlanib jamoalar tomonidan amalga oshirilgan qo'shimcha zarbalar soni albatta bir hil bo'lib (beshtagacha bo'lishi shart emas), bir to'p farqi bilan g'olib aniqlangunga qadar davom etadi.

d) 6 metrlik qo'shimcha zarbalar zahira o'yinchilari tomonidan amalga oshiriladi. Zahira o'yinchilarining barchasi qo'shimcha zarbalarni amalga oshirgach, zarba berish navbati dastlabki o'yinchilar tomonidan oldin qanday beshtadan zarbani bajargan bo'lsa yana shunday davom ettiriladi.

ye) har bir o'yinchi hakamning ruxsati bilan o'z o'rnini hohlagan paytda darvozabon bilan almashishi mumkin.

j) 6 metrli zarba bajarilayotganda ikkala jamoaning barcha o'yinchilari maydonning ikkinchi yarmida bo'lishi shart. Chiziq hakami bu maydon qismini kuzatib, zarbani amalga oshiruvchi o'yinchilarni nazorat qiladi.

Kichik futbolga doir test savollari

1. Kichik futbol o'yinini o'tkazish uchun mo'ljallangan maydoni uzunligi necha metr bo'ladi?
A). 20 - 50 metr
V). 20-45 metr
*S). 25 - 42 metr
D). 25-40 metr
2. Kichik futbol o'yinini o'tkazish uchun mo'ljallangan maydon enligi necha metr bo'ladi?
A). 14 - 20 metr
*V). 15-25 metr
S). 15 - 30 metr
D). 15-20 metr
3. Kichik futbol darvozasining balandligi necha metr bo'ladi?
*A). 2 – metr
V). 2,5 metr
S). 3 metr
D). 1,5 metr
4. Kichik futbol darvozasining eni necha metr bo'ladi?
A). 2 metr
V). 2,5 metr
S). 2,7 metr
*D). 3 metr
5. Kichik futbol darvozasi ustunlarining diametri necha santimetrni tashkil qiladi?
A). 6 x 6 sm
V). 6 x 7 sm
S). 7 x 7 sm
*D). 8x8 sm
6. Maydon chiziqlari necha santimetr qalinlikda chiziladi?
A). 5 sm

V). 6 sm

*S). 8 sm

D). 7 sm

7. Kichik futbol to'pining aylanasi necha santimetr?

A). 60 - 64 sm

*V). 62 - 66 sm

S). 64 - 68 sm

D). 66 - 70 sm

8. Kichik futbol to'pini og'irligi necha grammi tashkil qiladi?

*A). 340 - 390 gr

V). 350 - 400 gr

S). 330 - 380 gr

D). 340 - 380 gr

9. Kichik futbol o'yinida maydonda necha o'yinchi o'ynaydi?

A). 6 kishi

*V). 5 kishi

S). 4 kishi

D). 7 kishi

10. I jaxon chempionati qaysi davlatga o'tkazilgan?

A). Germaniya

V). Fransiya

*S). Gollandiya

D). Angliya

11. Kichik futbolda necha marta o'yinchi almashtirish mumkin?

A). 3 marta

V). 4 marta

*S). Cheklanmagan

D). 5 marta

12. Kichik futbolda jarima to'pi necha metr uzoqlikdan bajariladi?

*A). 6 metr

V). 7 metr

S). 8 metr

D). 9 metr

13. Kichik futbol o'yinini maydonda nechta hakam boshqaradi?

A). 1 ta

*V). 2 ta

S). 3 ta

D). 4 ta

14. Kichik futbol o'yini necha bo'limdan iborat?

A). 1 – bulim

*V). 2 - bulim

S). 3 – bulim

D). 4 - bulim

15. To'pni o'yinga kiritish uchun necha soniya vaqt beriladi?

A). 2 – sekund

*V). 4 – sekund

S). 3 – sekund

D). 5 - sekund

16 Jarima to'pini tepganda raqib o'yinchisi necha metr uzoqda turadi?

A). 2 – metr

V). 3 - metr

S). 4 – metr

*D). 5 - metr

17. Darvozabon jarima maydoni necha metrlik chiziq bilan chiziladi?

A). 3 – metr

V). 4 – metr

S). 5 – metr

*D). 6 - metr

18. Yon chiziqdan to'pni tug'ri darvozaga kiritsa gol xisobga olinadimi?

A). Agar to'p xech kimga tegmasa

*V). Agar to‘p rakiblarga tegsa

S). Hisobga olinadi

D). To‘g‘ri darvozaga tepish mumkin emas.

19. Xalqaro uchrashuvlar uchun maydon o‘lchami?

*A). 38 - 42, 18 - 22

V). 38 - 42, 20 - 18

S). 36 - 44, 18 - 22,

D). 40 - 20, 30 - 15,

20. Kichik futbol bo‘limlari orasidagi tanaffus necha daqiqa bo‘ladi?

A). 8 – daqiqa

*V). 10 – daqiqa

S). 12 – daqiqa

D). 15 - daqiqa

21. Maydon markazidagi aylananing raidusi necha metr?

A). 1 metr

V). 2 metr

*S). 1,5 metr

D). 2,5 metr

22. Zahira chegarasining umumiy uzunligini toping?

A). 4 metr

V). 5 metr

*S). 6 metr

D). 3 metr

23. Darvoza to‘ri yuqori qismining eni necha santimetr bo‘ladi?

A). 60 sm

*V). 80 sm

S). 70 sm

D). 50 sm

24. Darvoza to‘ri pastki qismining eni necha santimetr bo‘ladi?

A). 80 sm

V). 90 sm

*S). 100 sm

D). 110 sm

25. Hakamning asosiy vazifasi nimadan iborat?

*A) O'yin qoidasiga to'liq rioya qiladi.

V). Golni inobatga oladi.

S) O'yinchilarni ikki guruhga bo'ladi.

D). Jarima to'pini belgilaydi.

26. Bo'limlarni davomiyligi necha daqiqadan iborat bo'ladi?

A). 15 daqiqa

V). 20 daqiqa

S). 25 daqiqa

*D). 30 daqiqa

27. Chetlashtirilgan o'yinchi zahira o'rindig'iga o'tirishi mumkinmi?

A) Ha

V). Murabbiyning ruxsati bilan.

*S). Faqatgina kiyinish xonasiga ketishi shart.

D). Hohlagan joyga o'tirishi mumkin.

28. O'yin vaqtida to'pni kimning ruxsati bilan almashtirish mumkin?

A) Sardorlarni

S). Murabbiylarni

V) O'yinchilarni

*D). Hakamni

29. Kichik futbolda jamoa tarkibi necha kishidan iborat bo'ladi?

A) 7 kishidan

*V). 8 kishidan

S) 9 kishidan

D). 10 kishidan

30. Burchak to'pi bajarilayotgan vaqtda to'pdan raqib o'yinchilari necha metr uzoqlikda bo'lishi kerak?

A). 3 – metr

V). 4 – metr

*S). 5 – metr

D). 6 – metr

31. Darvoza to‘ri qanday materialdan tayyorlanadi?

A). Penka, djut,

V). Djut, neylon.

*S). Penka, djut, neylon.

D). Penka, neylon.

32. Maydonning yuza qismi qoplamasi?

*A). Tekis, silliq, xavfsiz.

V). Tekis, silliq.

S). Silliq, xavfsiz.

D). Tekis, xavfsiz..

33. O‘yinchilar kiyimi nimalardan iborat?

A). Futbolka, trusik, getra, oyoq kiyim.

V). Getra, futbolka, trusik.

S). Trusik, getra, oyoq kiyim.

D). Oyoq kiyim, getra, futbolka.

Shartli o'yin qoidalari

I. Qoida. O'yin uchun ajratilgan maydon o'lchamlari.

I. 1. Kichik futbol maydoni o'lchami.

I. 2. Kichik futbol maydonidagi chiziqlar.

I. 3. Jarima maydoni.

I. 4. 6 metrli belgi.

I. 5. O'yinchilarni almashtirish joyi.

I. 6. Darvoza.

I. 7. Maydonning yuza qismi (qoplamasi).

II. Qoida. Kichik futbol to'pi.

III. Kichik futboldagi o'yinchilar soni.

IV. Qoida. O'yinchilar formasi.

V. Qoida. Hakam.

VI. Qoida. Qanot hakami.

VII. Qoida. O'yinning davomiyligi.

VIII. Qoida. O'yinning boshlanishi.

IX. Qoida. To'p o'yinda va o'yindan tashqarida.

X. Qoida. O'yin natijasi.

XI. Qoida. O'yinchini o'yin qoidasini buzushi va intizomsizligi.

XII. Qoida. Jarima va erkin to'p.

XIII. Qoida. Olti metrlik zarba.

XIV. Qoida. Yon chiziqdan to'pni o'yinga kiritish.

XV. Qoida. Darvozadan to'pni o'yinga kiritish

XVI. Qoida. Burchak to'pi

Ilovalar:

Durang hisobi qayd qilingan hollarda g'olibni aniqlash uchun

6 metrlik zarbani amalga oshirish tartibi.

Kichik futbolga doir test savollari

Yosh bolalar musoboqasi

Qizlar musoboqasi

Kichik futbol maydoni

Kichik futbol o'yini

Mundarija

Kichik futbol.....	4
O'yin uchun ajratilgan maydon o'lchamlari.....	11
Kichik futbol maydoni o'lchami.....	11
Kichik futbol maydonidagi chiziqlar.....	11
Jarima maydoni.....	12
6 metrli belgi.....	12
O'yinchilarni almashtirish joyi.....	12
Darvoza.....	12
Maydonning yuza qismi qoplamasi.....	14
Kichik futbol to'pi.....	14
Kichik futboldagi o'yinchilar soni.....	14
O'yinchilar formasi.....	16
Hakam.....	16
Qanot hakami.....	18
O'yinning davomiyligi.....	18
O'yinning boshlanishi.....	19
To'p o'yinda va o'yindan tashqarida.....	20
O'yin natijasi.....	21
O'yinchini o'yin qoidasini buzushi va intizomsizligi.....	21
Jarima va erkin to'p.....	24
Olti metrlik zarba.....	25
Yon chiziqdan to'pni tepib o'yinga kiritish.....	26
Darvozadan to'pni o'yinga kiritish.....	27
Burchak to'pi.....	28
Durang hisobi qayd qilingan hollarda g'olibni aniqlash uchun 6 metrlik zarbani amalga oshirish tartibi.....	30
Kichik futbolga doir test savollari.....	31
Shartli o'yin qoidalari.....	37
Ilovalar.....	38

Foydalanilgan adabiyotlar

1. S.N. Andreyev. Igray v mini – futbol. Fizkulturnaya bibliotichka shkolnika. Moskva 1989 god.
2. Mini – futbol. Pravila sorevnovaniy. Moskva 1991 god.
3. O‘zbekiston respublikasida chop etilayotgan sportga oid gazetalar va jurnallar. Oxirgi besh yillik.

KICHIK FUTBOL

